„Да ведают потомки православных земли родной минувшую судьбу" А. С. Пушкин

ТЕТРАДЬ

для ______________________________

____

учени ____________ класса ________

______________ школы ______________

____

____

Ю Бібік

1921 – 1937.

(Урыўкі з успамінаў)

Верасень 1921 года. Фонды Дзяржаўнай бібліятэкі ~~[illegible]~~ у той час змяшчаліся ў будынку на рагу вуліц Чырвонаармейскай і ~~К. Маркса~~ С.М. Кірава (Універсітэцкай). ?

Мае ўспаміны аб пачатку працы звязаны з другім будынкам, так званым „Юбілейным домам", куды бібліятэка неўзабаве пераехала, а ранейшае памяшканне заняў Рабфак.

Другі паверх налева. Адзін вялікі пакой з шырокімі вокнамі і два малыя, адгароджаныя тонкімі дошкамі. Большы пакой з вялікім сталом пасярэдзіне і жоўтымі шафамі з кнігамі ўздоўж сцен прызначаўся для чытачоў. Меншы налева — для працаўнікоў, направа — для дырэктара, які — дарэчы — рэдка там затрымліваўся: ён увесь час бываў у паходзе — то ў розных ~~[illegible]~~ кутках бібліятэкі, то блукаў па ўстановах.

Працу [illegible] ?

Праз вокны направа можна было
агледзець брукаваную Савецкую вуліцу,
стромкія сходы на ўзгорак насупраць
уваходу ў бібліятэку, куды можна
было ўвайсці проста з вуліцы.
Праз нейкі час сходы былі ліквi-
даваны, а ўзгорак, схіл якога пачаў
асядаць і асыпацца, быў умаца-
ваны, ~~[illegible]~~ пакрыты дзёрнам.
Другія вокны пазіралі ў садок,
відаць было некалькі яблынь;
прыгожыя разлапістыя каштаны.
Далей, на рагу вуліцы Чырвонаар-
мейскай, будынак, які з часам быў
заняты бібліятэкай. Там размясціўся
чытальны зал прыродазнаўчага
профілю і канцылярыя.
У гэтых пакоях пачалі збірацца
краязнаўчыя матэрыялы, змяш-
чаўся так званы беларускі аддзел,
створаны з пачатку збірання фон-
даў бібліятэкі. Тут на сталах пала-

дзейнічала таксама выстаўка новых ~~[illegible]~~ кніг і часопісаў (савецкіх і замежных), якія б-ка атрымлівала. Ня дзіва, што навуковыя і культурныя працаўнікі горада любілі хоць на хвіліну забегчы, каб азнаёміцца з навінамі. Можна было спаткаць і прафесара універсітэта, які адчыніўся увосені 1921 года, і доктара, і паэта, і эканаміста, і артыста.

Рэктар Беларускага дзяржаўнага універсітэта Ул. Ів. Пічэта быў вялікім прыхільнікам б-кі, часта наведваўся, каб зірнуць на новыя кнігі, атрымаць даведку, або пагутарыць з т. І. Б. Сіманоўскім аб справах б-кі (б-ка ў той час была і універсітэцкай). Заўсёды уважлівы, для усіх знаходзіў словы прывета.

У пачатку 20-х гадоў умовы працы былі не з лёгкіх: і халаднавата і галаднавата, але у многіх працаў-

нікога жадання прыняць удзел у тварэнні на парожнім месцы важнай культурнай установы прыдавала энергіі і дапамагала перацярпець часовыя цяжкасці. „Часта, апроч „буржуйкі", прыходзілася мабілізоўваць уласнае цяпло. Вялікім дасягненнем б-кі было наладжанне у ....г. цэнтральнага ацяплення. Ад радыятарау павеяла цяплом! Праўда, яно яшчэ не магло як след абагрэць прасторы вялікага пакою, але, прымасціўшыся каля вакна ў пакойку налева, можна было пісаць, скінуўшы паліто з правай рукі, і абагрэць ногі. Паступова, з кожным годам умовы працы паляпшаліся. Памятаю і такія дні, калі падлогу прыйшлося паліваць вадою, каб трохі асвяжыць паветра – так было горача.

Амаль адначасна за збіраннем краязнаўчых фондаў і апрацоўкаю іх жыццё прымусіла [illegible] заняцца і беларускай бібліяграфіяй. Ніякіх асобных бібліяграфій на Беларусі не было, трэба было збіраць усё па крошцы. Мясцовыя матэрыялы патрабаваліся для выкладчыкаў універсітэта, для студэнтаў, для розных культурных і гаспадарчых устаноў. Каб адказаць на запыты чытачоў, [illegible] усе трэба было быць у курсе таго, што выдавалася ў сучасны момант. Атрыманыя кнігі адлюстроўваў каталожны аддзел, ~~[illegible]~~ неабходна было выявіць і артыкулы з перыёдыкі. Гэта і з'явілася пачаткам створанай на працягу гадоў вялікай краязнаўчай картатэкі па розных галінах веды.

Адначасна з бягучай бібліяграфіяй пачалася праца над рэтраспектыўнай. Трэба было выявіць, што да-

гэтуля выдавалася ~~над~~ на Беларусі — як асобныя выданні, так і перыёдыку (на розных мовах).

Пры апрацоўцы бібліяграфіі асобных выданняў на беларускай мове (XIX в. – 1924 г.) і спісаў беларускай перыёдыкі былі выкарыстаны не толькі фонды б-кі, інфармацыі з друку і іншыя літаратурныя даследванні, але запісы былі правераны па зборах б. Эпімаха-Шыпілы на каталогах Публічнай б-кі імя Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе і Ленінскай б-кі ў Маскве, якія ў дарэвалюцыйныя часы атрымлівалі абавязковы экземпляр.

Калі?

Быў злучаны і спіс мясцовых выданняў на рускай мове за 1917–1924 г. ~~было~~ выяўлена да 1000 назваў, значна больш, чым апісана ў „Книжной летописи". У час наведвання Кніжнай Палаты ў Маскве для удакладнення некаторых запісаў дырэктар Кніжнай Палаты (Салаўёў?) пасля

Калі

азнаямлення з працаю прапанаваў на-
ваг надрукаваць яе ў выдавецтве Кніжнай Палаты.

Распачата была праца на выяўленню масавай періодыкі на рускай мове з 1917г., спіс быў аформлены на машынцы.

Роспіс артыкулаў з часопісаў і зборнікаў (на беларускай і рускай мовах), якія выдаваліся ў 1917-1927гг., быў надрукаваны ў 1929г. пад назваю: „Беларускі перыядычны друк." За наступныя дзесяць гадоў (1928-1937) матэрыялы захоўваліся ў картках, на жаль, на машынцы не былі надрукаваны.

У грунтоўных бібліяграфіях, выданых да рэвалюцыі ў Расіі, шмат было раскідана матэрыялаў аб Беларусі („Паўночна-заходні край"). У польскіх бібліяграфіях (Фінкеля, Эстрайхера) таксама нямала можна было знайсці.

У першую чаргу ўзяліся за перагляд гістарычных бібліяграфій. Працы Мячова. Лапбіных апрацоўвай адзін настаўнік (прозвішча не памятаю), пісалі карткі таксама студэнты ун-та.

Бібліяграфію па археалогіі на аснове картатэкі б-кі дапоўніў і падрабязна распрацаваў археолаг беларускай акад. навук С. А. Дубінскі. Кніга была выдана БелАН у 1933 г. годзе.

Паступова спіс прагледжаных бібліяграфічных крыніц пашыраўся. Паўстала пытанне аб выяўленні прац па вытворчым сілам краіны. У асобным спіску рабіліся запісы прагледжаных бібліяграфій, а на картках ставіўся чарговы № іх. Краязнаўчая картатэка значна папаўнялася. У 1937 годзе яна налічвала 100.000 картак, была сістэматызавана па асноўных галінах навук і дапамагала у кароткі час задаволіць

падрабаваньні навуковых працаўнікоў і устаноў. Нярэдка звярталіся з даведкамі ад Саўнаркома, Наркамасветы і г.д. Гідралагічны інстытут у Ленінградзе прыслаў для праверкі сваю бібліяграфію па гідралогіі Беларусі. Карыстаючыся картатэкаю, бібліяграфія была праверана і дапоўнена больш чым у два разы (1935 г.? 1934 г.?)

З групавых бібліяграфій хачу ўспомніць падрыхтаваную да друку у 1937 годзе працу: „Флора і расліннасць БССР". У анатаваньні асобных артыкулаў і кніг прымалі ўдзел шмат якія навуковыя працаўнікі БелАН і ун-та. Азнаёміўся з ёю і акад. А. І. Кайгародаў.

Падрабязна распрацаваныя каталогі фондаў аддзела таксама дапамагалі абслугоўваць запатрабаваньні чытачоў без лішніх пошукаў. Калі пачалося выданне „Летапісу друку БССР", можна было выкарыстаць

шмат дадатковых картак. Так, у алфавітным каталогу былі пастаўлены карткі на рэдактараў, суаўтараў, на выдавецтвы, на назвы кніг, на калектыўных аўтараў. У новым будынку б-кі быў створан каталог аб асобных геаграфічных мясцовасцях Беларусі. Прабавалі таксама рабіць і прадметны каталог, але з ім шмат клопату і часу ён патрабуе нямала.

Асобна хочацца спыніцца на працы па біо-бібліяграфіі беларускіх пісьменнікаў. Ёй было ўдзелена шмат увагі, дапамагалі і пісьменнікі. Збіраліся матэрыялы аб усіх пісьменніках без падзелу на малых і вялікіх.

Янка Купала асабліва дзейны ўдзел прымаў у выяўленні сваіх твораў з перыядычнага друку. Памятаю, звярнулася да яго з просьбаю

дапамагчы расшыфраваць некаторыя псеўданімы, а таксама ўстанавіць ~~аўт~~ аўтарства некаторых артыкулаў без подпісу ў „Нашай ніве". Пераглядаючы камплект газеты, Я. Купала з ухмылкаю гаварыў: „Вось гэта маё" – а там стаяў подпіс „Янук з-пад Мінска", або перадавіца за 1914-15 г. без подпісу (Я. К. быў у гэты час рэдактарам газеты). Усе яго заўвагі былі дакладна адзначаны на картках.

Я. Купала заходзіў у б-ку, калі яму патрэбна была якая-небудзь даведка або кніжка. Часам патрабаваўся спіс крытычных нарысаў аб яго творчасці. (Разы два друкаваліся для яго спісы

У 1935 г. у час адзначэння 30-гадовага ~~яго~~ юбілею яго творчасці у б-цы наладжвалася прысвечаная яму выстаўка. За дапамогай звярталося да Я. К. Праз невялікі кветнік заходзіш на кватэру. Спатыкае ветліва

з пазьмешнаю цыгаркаю. На стале зьяўляюцца паперы: тэлеграмы, пісьмы, газеты (савецкія і замежныя), фатаграфіі. Вось вершы Лахуці, прысвечаныя Я.К. Вочы разбягаюцца. Мне дазвалялася выбіраць усё, што знайду патрэбным. Пасля выстаўкі матэрыялы былі звернуты.

Лісты Брусава, Гарадзецкага

Я.К. збіраў дакладна розныя газеты, даволі рэдкія кнігі, выразкі. Ён гаварыў, што парадку ў яго зборах няма. Прыходзіцца - казаў - мяне прасіць за сакратара, каб зрабіць які-небудзь так

Я.К. даверыў б-цы рукапісы сваіх твораў. „У вас яны лепей захаваюцца“ гаварыў ён.

Якуб Колас таксама звяртаўся не раз у б-ку з просьбаю скласці бібліяграфію яго твораў, але дапамогі ў складанні бібліяграфіі яго не памятаю

Ц. Г. мне кнігу падарыў з надпісам [illegible]

Шмат вершаў і допісаў змяшчаў у „Нашай ніве" Ц. Гартны (З. Жылуновіч). Падпісваны яны былі па-рознаму: то літары стаялі, то псеўдонім. Без дапамогі аўтара цяжка было-б укласці даволі падрабязную бібліяграфію яго твораў, надрукаваную у юбілейным зборніку, яму прысвечаным (1927? 1928? Белдзяржвыдавецтва)

Вось адчыняюцца дзверы беларускага аддзела і чуюцца словы прывітання: „Як маецеся?" Гэта ўваходзіць З. Бядуля. Разглядаючы картатэку сваіх твораў, робіць вялікія вочы, калі спатыкае што-небудзь, аб чым даўно запамятаваў. „І гэта я пісаў?" ён здзіўлены пытаўся: „Нічога ад вас не схаваеш"

У 1925 годзе адбылося нараджэнне Кніжнай палаты БССР. Першым працаўніком быў М.М. Улашчык. Ён толькі пачынаў свой працоўны шлях, шмат маладой энергіі і запалу ўклаў ён у мала прыемныя ~~[illegible]~~ вандроўкі па друкарнях і дыскусіі з адміністрацыямі іх аб недасланых выданнях. Скакаў у выдавецтвы, даведваючыся, што яны выдалі, без зносін к друкарам.

Першая спроба друку палаты — выданні за 1925 год у адным спіску „Летапіс друку БССР."

Друкарні яшчэ не прывыклі да існавання такой установы, якой па закону павінны былі даваць паложаную колькасць таго, што яны друкуюць, а б-ка павінна была захоўваць усе, што выдаецца і дасылаць ва Усесаюзную кніжную палату.

Рэгістраваць бягучыя выданні

пачаў у белар. аддзеле у 1924 годзе, спіса

? друкаваліся у часопісі „Савецкая будучыні"

Прыпамінаюцца выстаўкі ў Маскве, у якіх прымала ўдзел Дзярж. бібліятэка

У 1928 г. была справаздача ўрада БССР на сесіі ЦВК СССР. Для арганізацыі выстаўкі былі падабраны кнігі, якія адлюстроўвалі гаспадарчае і культурнае будаўніцтва Савецкай Беларусі, яе гісторыю, мастацкую літаратуру, перыядычны друк. Для кантраста былі ўзяты газеты Заходняй Беларусі, якія на працягу года мянялі па некалькі назваў, бо часта зачыняліся і канфіскоўваліся. Выстаўка размясцілася ў Георгіеўскай зале Крамля. Белыя сцены з імёнамі георгіеўскіх герояў, вялічэзныя люстры, далей старажытная Гранавітая Палата – і скромныя вітрыны з выданнямі БССР. Побач прымасціўся ~~[illegible]~~ столік Дзяржаўнага

Была фатаграфія. Яна ў Вас не захавалася?

выдавецтва. У часе перапынку апошняй сесіі, прадстаўнікі розных краін СССР і замежныя госці падыходзілі і разглядалі выстаўку, задавалі пытанні. Машына беларускага прадстаўніцтва (займалася яно па Маяй Нікіцкай) прывозіла ў Крэмль, там трэба было заставацца ўвесь час, пакуль адбываліся пасяджэнні сесіі

Растлумачце чаму?

? Узімку (1930-1931г.?) у памяшканні [illegible] музея была арганізавана выстаўка узораў прамысловасці, сельскае гаспадаркі і культурнага будаўніцтва БССР. Пачэснае месца займала кніжная выстаўка. У якасці ўдзельнікаў былі: прадстаўнік Наркамзема, Наркамасветы і Дзяржаўнай бібліятэкі. Размешчана была выстаўка у фае тэатра, які цяпер звычна называецца — „Сімператаль", што у перакладзе з лацінскае азначае:

(дакладна: ніколі назад)

з'езды [illegible] у тэатры выступаючы, колькі памятаю — [illegible], Масквін. У часе антрактаў наведвальнікі цікавіліся экспанатамі выстаўкі. У той час беларуская дэлегацыя была на прыёме з М. І. Калініна.

слава[illegible]

Вітаў М. І. Калініна Наркам асветы Беларусі Чарнушэвіч. Памятаю, як Калінін спыніў дакладчыка. Змест яго слоў быў такі. "Мы абавязана задаволены спатканнем, давайце гаварыце аб тым, што у вас баліць". Гэтыя словы мне добра запамяталіся.

Калінін крытыкаваў [illegible] назад [illegible]

~~[illegible]~~

10

Яшчэ успамінаецца літаратурная выстаўка у Маскоўскім парку культуры і адпачынку улетку 1934 г. к 1-му з'езду савецкіх пісьменнікаў. ~~Выстаўкі~~ Для выстаўкі быў прызначан павільён, дзе былі прадстаўлены розныя літаратуры народаў СССР. Для афармлення стэнда Беларускай ССР арганізатары выстаўкі выбралі малюнак цалкам вельмі жабрачага выгляду. Прышлося распачаць дыскусію, для дапамогі быў запрошан прадстаўнік з Беларускага прадстаўніцтва т. Мельнік. Нельга было згадзіцца з такой трактоўкай вобраза сучаснай савецкай Беларусі, запазычаным з дарэвалюцыйных здымкаў.

А кнігі новыя з беларускімі адзнакамі, [illegible]

Цена 13 коп.

12 листов

Метрическая система мер

МЕРЫ ДЛИНЫ или ЛИНЕЙНЫЕ

1 километр (*км*) = 1 000 метров (*м*)
1 метр (*м*) = 10 дециметрам (*дм*) = 100 сантиметрам (*см*)
1 дециметр (*дм*) = 10 сантиметрам (*см*)
1 сантиметр (*см*) = 10 миллиметрам (*мм*)

МЕРЫ ПЛОЩАДИ

1 кв. километр (*кв. км*) = 1 000 000 квадратных метров (*кв. м*)
1 кв. метр (*кв. м*) = 100 квадратным дециметрам = 10 000 кв. сантиметрам (*кв. см*)
1 гектар (*га*) = 100 арам (*а*) = 10 000 кв. метров (*кв. м*)
1 ар (*а*) = 100 кв. метрам (*кв. м*)

МЕРЫ ВЕСА

1 тонна (*т*) = 1 000 килограммов (*кг*)
1 центнер (*ц*) = 100 килограммам (*кг*)
1 килограмм (*кг*) = 1 000 граммов (*г*)
1 грамм (*г*) = 1 000 миллиграммов (*мг*)

МЕРЫ ОБЪЕМА

1 куб. метр (*куб. м*) = 1 000 куб. дециметров = 1 000 000 куб. сантиметров (*куб. см*)
1 куб. дециметр (*куб. дм*) = 1 000 куб. сантиметров (*куб. см*)
1 литр (*л*) = 1 куб. дециметру (*куб. дм*)
1 гектолитр (*гл*) = 100 литрам (*л*)

ТАБЛИЦА УМНОЖЕНИЯ

2 × 1 = 2	3 × 1 = 3	4 × 1 = 4	5 × 1 = 5
2 × 2 = 4	3 × 2 = 6	4 × 2 = 8	5 × 2 = 10
2 × 3 = 6	3 × 3 = 9	4 × 3 = 12	5 × 3 = 15
2 × 4 = 8	3 × 4 = 12	4 × 4 = 16	5 × 4 = 20
2 × 5 = 10	3 × 5 = 15	4 × 5 = 20	5 × 5 = 25
2 × 6 = 12	3 × 6 = 18	4 × 6 = 24	5 × 6 = 30
2 × 7 = 14	3 × 7 = 21	4 × 7 = 28	5 × 7 = 35
2 × 8 = 16	3 × 8 = 24	4 × 8 = 32	5 × 8 = 40
2 × 9 = 18	3 × 9 = 27	4 × 9 = 36	5 × 9 = 45
2 × 10 = 20	3 × 10 = 30	4 × 10 = 40	5 × 10 = 50
6 × 1 = 6	7 × 1 = 7	8 × 1 = 8	9 × 1 = 9
6 × 2 = 12	7 × 2 = 14	8 × 2 = 16	9 × 2 = 18
6 × 3 = 18	7 × 3 = 21	8 × 3 = 24	9 × 3 = 27
6 × 4 = 24	7 × 4 = 28	8 × 4 = 32	9 × 4 = 36
6 × 5 = 30	7 × 5 = 35	8 × 5 = 40	9 × 5 = 45
6 × 6 = 36	7 × 6 = 42	8 × 6 = 48	9 × 6 = 54
6 × 7 = 42	7 × 7 = 49	8 × 7 = 56	9 × 7 = 63
6 × 8 = 48	7 × 8 = 56	8 × 8 = 64	9 × 8 = 72
6 × 9 = 54	7 × 9 = 63	8 × 9 = 72	9 × 9 = 81
6 × 10 = 60	7 × 10 = 70	8 × 10 = 80	9 × 10 = 90

СНХ Саратовского экономического административного района
Государственная Саратовская тетрадная фабрика. Саратов, Университетская, 55.
Бумага тетрадная № 2 — Камского бумкомбината.
ГОСТ 7841—55 Артикул 602 II кв. 1958 г.